

Deelambtsbericht Oezbekistan

Etnische Russen en Tataren

Directie Personenverkeer, Migratie- en Vreemdelingenzaken
Afdeling Asiel- en Migratiezaken

070 - 348 47 93

9 juli 2002

	Inhoudsopgave	<i>Pagina</i>
1	Inleiding	3
2	Landeninformatie Oezbekistan	3
2.1	Geschiedenis en politieke situatie	3
2.2	Sociaal-economische basisgegevens	6
3	Positie van etnische minderheden	7
3.1	Inleiding	7
3.1.1	Etnische (Krim)Tataren	8
3.1.2	Etnische Russen	9
3.2	De houding van de overheid ten opzichte van minderheden	9
3.2.1	Cultuur	9
3.2.2	Arbeidsmarkt	10
3.3	Taal en onderwijs	11
3.4	Vrijheid van godsdienst	12
4	Samenvatting	13
	Bijlagen	15
I	Literatuuroverzicht	15
II	Landkaart Oezbekistan	16
III	Lijst van afkortingen	

1 Inleiding

In dit deelambtsbericht wordt informatie gegeven over de situatie van etnische Russen en Tataren in Oezbekistan, voorzover van belang voor de beoordeling van asielverzoeken.

Teneinde de problematiek in de juiste context te plaatsten worden in paragraaf 2 van dit deelambtsbericht enige basisgegevens over Oezbekistan gegeven, zoals de geschiedenis, politieke situatie en sociaal-economische ontwikkelingen. Vervolgens komt in paragraaf 3 de situatie van etnische minderheden aan de orde waarbij met name zal worden gekeken naar de positie van etnische Russen en Tataren in Oezbekistan ten aanzien van hun culturele rechten, hun toegang tot de arbeidsmarkt, godsdienstvrijheid, onderwijs en de mogelijkheid zich buiten Oezbekistan te vestigen. Tenslotte wordt in paragraaf 4 een samenvatting opgenomen.

Aan de informatie in dit rapport ligt onderzoek ter plaatse ten grondslag, waarbij gesprekken zijn gevoerd met medewerkers van de Amerikaanse, Britse Duitse, en Franse ambassades. Tevens zijn onder andere gesprekken gevoerd met een vertegenwoordiger van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). Tenslotte is voor de informatie gebruik gemaakt van uiteenlopende openbare- (waarvan een totaaloverzicht staat vermeld in bijlage I) en vertrouwelijke bronnen. Een topografisch overzichtskaartje is eveneens bijgevoegd (bijlage II).

Voorts zij er op gewezen dat dit een thematisch en geen volledig algemeen ambtsbericht is, waardoor slechts aandacht is besteed aan de algehele politieke- en mensenrechtensituatie in Oezbekistan, voorzover van belang voor de situatie van etnische Russen en Tataren in Oezbekistan.

2 Landeninformatie Oezbekistan

2.1 Geschiedenis en politieke situatie

Oezbekistan, een voormalige sovjetrepubliek gelegen in Centraal-Azië, is sinds 31 augustus 1991 onafhankelijk. De hoofdstad is Tasjkent. Het land telt 25,15 miljoen

inwoners¹ en bestaat uit 12 provincies en de autonome republiek Karakalpakstan. 88% van de bevolking is moslim. De tweede grootste religie is het orthodox christelijke geloof (9% van de bevolking).²

De huidige president, Islam Karimov, werd tijdens de verkiezingen in 1991 gekozen. In 1995 werd zijn termijn door middel van een referendum verlengd tot het jaar 2000. Daar Karimov zich gedurende zijn eerste ambtstermijn grotendeels van de oppositie had ontdaan behaalde hij tijdens de verkiezingen in januari 2000 een meerderheid van ruim 90% van de stemmen waardoor hij wederom tot president werd verkozen.³ Tegelijkertijd is de zittingstermijn voor de president door middel van een referendum van 5 tot 7 jaar verlengd, zodat de volgende verkiezingen pas in 2007 zullen plaatsvinden.

Op 8 december 1992 nam het Oezbeekse parlement een nieuwe Grondwet aan waardoor Oezbekistan een presidentiële republiek werd. De scheiding der machten is vastgelegd in de Grondwet, maar in de praktijk domineert de president het politieke leven en functioneert Oezbekistan als een eenpartijstaat. Het rechtssysteem wordt beïnvloed door de uitvoerende macht.

De meeste bewindslieden zijn lid van de voormalige communistische partij: de Democratische Volkspartij. Andere partijen in Oezbekistan zijn de ‘Adolat Sociale Democratische Partij’, de ‘Nationale Democratische Vernieuwingspartij’, de ‘Eenheidspartij’ en de gefuseerde ‘Vaderlandse Vooruitgangspartij’ en ‘Nationale Democratische Zelfopofferingspartij’.⁴ Van oppositie is echter nauwelijks sprake. De regering weigert twee andere partijen, Birlik (Eenheid) en Erk (Vrijheid), te registreren daar zij openlijk de regering durfden te bekritisieren. De politieke leiders van beide partijen bevinden zich in ballingschap in het buitenland. De verschillen tussen de diverse politieke partijen lopen niet langs etnische scheidslijnen.

Het eenkamerparlement Oli Majlis heeft weinig macht. Het bestaat uit 250 leden die voor vijf jaar worden gekozen.⁵ De leden komen met name uit presidentsgezinde, gelijkgestemde partijen. De etnische samenstelling van het parlement is divers.⁶ Er zaten in het jaar 2001 227 etnische Oezbeken, zeven etnische Russen, zes

---

¹ Aantal inwoners in 2001. Economist Intelligence Unit, *Country Profile 2002*, pag. 3.

² Council of the European Union, *UNHCR expert paper on Uzbekistan June 2002*, p. 8.

³ Keesings Historisch Archief – Juli 2000 pag. 421.

⁴ Economist Intelligence Unit, *Country Profile 2002*, pag. 8.

⁵ International Crisis Group Report, *Uzbekistan at Ten: Repression and Instability August 2001*, pag. 8-9.

⁶ Gezien de etnische samenstelling van de bevolking (zie § 3.1) is dit echter geen representatieve weergave.

Karakalpakken, drie etnische Kazakken, drie etnische Tadzjeken, twee etnische Oekraïners, een etnische Koreaan en een etnische Armeniër in het parlement.⁷ In Oezbekistan zijn vrijheid van meningsuiting en persvrijheid beperkt.⁸ Hoewel de Grondwet censuur van de media uitdrukkelijk verbiedt,⁹ komt dit nog steeds voor en is de toegang van de burgers tot buitenlandse media aan banden gelegd. Kritiek op de overheid en met name op president Karimov wordt niet getolereerd.

Oezbekistan wordt extern¹⁰ bedreigd door de ‘Islamic Movement of Uzbekistan’ (IMU), een extremistische, islamitische organisatie met politieke en religieuze elementen, die onder leiding staat van Takhir Yuldashev en Jumaboy Khojiyev (bijgenaamd Namangani).¹¹ De IMU zou banden hebben met islamitische groeperingen uit Saudi-Arabië, die de IMU financieren. Voorts zou de IMU, ten tijde van het Talibanregime, over trainingskampen beschikken in Afghanistan.

De IMU heeft tot ten minste tweemaal toe geprobeerd Oezbekistan vanuit omliggende landen aan te vallen.¹² In de zomer van 1999 trokken zo’n 650 IMU-strijders vanuit Tadzjikistan naar de Batken regio in Zuidwest Kyrgyzstan in een poging om door te breken naar het Oezbeekse deel van de Ferghana-vallei. De poging mislukte echter en de strijders trokken zich terug naar Tadzjikistan.¹³ In augustus 2000 probeerde een kleinere groep IMU-strijders opnieuw vanuit Tadzjikistan en Kyrgyzstan Oezbekistan binnen te vallen, met wederom als doel het omverwerpen van de regering Karimov. Het lukte het Oezbeekse leger echter deze IMU-strijders te verslaan.

President Karimov beschouwt de islamitische fundamentalisten als een grote bedreiging voor de politieke stabiliteit en veiligheid van het land. Dit leidde in september 2000 tot gesprekken tussen het Afghaanse Talibanbewind en Karimov.

---

⁷ US Department of State, Country Report on Human Rights Practices 2001, pag. 16.

⁸ Ibidem, pag. 8. Zie ook www.freedomhouse.org, Freedom in the World; 2000-2001, Uzbekistan en het rapport van de ‘International Crisis Group’: Uzbekistan at Ten: Repression and Instability, August 2001, p. 6.

⁹ In hoofdstuk XV, artikel 67 van de Grondwet wordt censuur ten aanzien van de media verboden.

¹⁰ Een reeks autobomexplosies in Tashkent in 1999 werd door de regering Karimov aangegrepen om het oppakken en vervolgen van religieuze moslims en politieke oppositiegroepen te intensiveren. Als gevolg hiervan vluchtten veel IMU-leden naar de buurlanden van Oezbekistan vanwaar zij hun strijd voortzetten.

¹¹ Andere schrijfwijzen zijn Tohir Yoldoshev, Takhir Yuldash, Tahir Juldasjev of Takhir Yoldoshev en Jamabai Chojiev.

¹² Economist Intelligence Unit, Country Profile 2002, pag. 6. Zie ook www.freedomhouse.org; Freedom in the World; 2000-2001, Uzbekistan.

¹³ Onder druk van de Tadzjiekse regering vluchtten deze IMU-strijders voorts naar Afghanistan alwaar zij steun kregen van het Taliban-regime en de terroristische organisatie Al- Qaida.

Door de gebeurtenissen van 11 september 2001 en Oezbekistans nieuw verworven rol als bondgenoot van de Verenigde Staten werd de IMU op de lijst van terroristische organisaties geplaatst.¹⁴ Het vermoeden bestaat dat tijdens de gevechten in Afghanistan, in het kader van de operatie 'Enduring Freedom', de IMU grotendeels werd verslagen.

2.2 Sociaal-economische basisgegevens

Slechts een klein deel van het grondgebied van Oezbekistan is vruchtbaar. Dit vruchtbare deel wordt grotendeels gebruikt voor de landbouw, met name voor de productie van katoen.¹⁵ De irrigatie die voor de teelt van katoen nodig is, heeft geleid tot uitdroging van het Aralmeer. Door verkeerde irrigatie in het Sovjetverleden is op sommige plaatsen de waterspiegel 16 meter gezakt. Een van de gevolgen van het opdrogen van het Aralmeer is een oprukkende woestijn. Tevens komen pesticiden en zouten bloot te liggen die, wanneer ze door de wind over het land verspreid worden, schadelijk zijn voor de bodem en de gezondheid. Door deze ernstige milieuproblemen in het gebied rond het Aralmeer hebben veel inwoners het gebied verlaten; een groot deel van hen is naar Kazachstan getrokken. De situatie in Oezbekistan is daarnaast verder verslechterd door een periode van droogte waardoor de graanoogst in de jaren 1996 en 2000 grotendeels mislukte.

Het ineenstorten van de Sovjet-Unie in 1991 had voor Oezbekistan minder negatieve economische gevolgen dan voor andere voormalige sovjetrepublieken, wat voornamelijk te danken was aan het feit dat Oezbekistan grotendeels zelfvoorzienend was voor wat betreft energiebronnen en landbouwproducten.¹⁶ Echter, de inconverteerbaarheid van de som (Oezbeekse munteenheid), corruptie van de overheid en verhoging van de inflatie zorgden voor een ongunstig klimaat voor buitenlandse investeringen. Ondanks hervormingen van de overheid, zoals privatisering van enkele staatsbedrijven en prijsliberalisering, zorgden de financiële crisis in Rusland in 1998, de lage marktprijzen voor goud en katoen en het mislukken van de katoenoogst in '96 en 2000 voor een snel verslechterende economische situatie. Daar de Oezbeekse regering niet voldoet aan de hervormingseisen die het Internationale

---

¹⁴ Economist Intelligence Unit, *Country Profile 2002*, pag. 6-7. Zie ook www.freedomhouse.org: *Freedom in the world: 2000-2001*, Oezbekistan.

¹⁵ The Europe World Yearbook 2001; *Uzbekistan*, p. 4280-4281. Oezbekistan behoort tot de vijf grootste exportproducenten van katoen in de wereld. Voorts beschikt Oezbekistan over een grote voorraad natuurlijke mineralen zoals goud, gas, petroleum, kolen en uranium.

¹⁶ The Europe World Yearbook 2001; *Uzbekistan*, p. 4281.

Monetaire Fonds (IMF) stelt (onder andere de vrije convertibiliteit van de som) is tevens eind 1996 de financiële steun van het IMF opgeschort.¹⁷

Het sociale voorzieningenstelsel in Oezbekistan richt zich onder meer op het opzetten van fondsen voor werkgelegenheid, pensioenen en andere sociale voorzieningen ter bestrijding van armoede en creëren van werkgelegenheid. Hoewel officiële cijfers uit 2001 een werkloosheidspercentage van slechts 0,5% laten zien is het eigenlijke (verborgen) werkloosheidscijfer waarschijnlijk een stuk hoger.¹⁸ Ditzelfde geldt voor het inflatiecijfer; dit bedroeg in 2001 volgens officiële statistieken 26,6%, maar is waarschijnlijk tweemaal zo hoog.¹⁹ Na de gebeurtenissen van 11 september 2001 heeft Oezbekistan, als bondgenoot van de Verenigde Staten, miljoenen dollars aan financiële hulp ontvangen. De Verenigde Staten hebben beloofd in 2002 hun bijdrage te verhogen tot \$ 160 miljoen.

Door de traditionele en islamitische aard van de samenleving zijn vrouwen ondervertegenwoordigd op de arbeidsmarkt. Met name voor de hogere functies komen vrouwen niet in aanmerking. Slechts in de landbouw en als kleine zelfstandige zijn vrouwen redelijk vertegenwoordigd.

Uitgaven van de overheid ten aanzien van de gezondheidszorg zijn gedaald van 4,8% van het Bruto Nationaal Product (BNP) in 1992 naar 2,6% van het BNP in 2001.²⁰ Dit, tezamen met de emigratie van Russisch sprekende dokters en een inefficiënte inzet van middelen en geld, heeft gezorgd voor een verslechtering van de gezondheidszorg. De gezondheidszorg wordt volledig betaald door de overheid maar de praktijk van omkoping om snellere en betere zorg te verkrijgen is wijdverbreid. Er is dezerzijds niets bekend van discriminatie van etnische minderheden ten aanzien van opname en behandeling in de gezondheidszorg.

---

¹⁷ Economist Intelligence Unit, Country Profile 2002, pag. 20. Begin 2002 is met behulp van het 'Staff Monitored Programme' van het IMF door de Oezbeekse regering wederom een voorzichtig begin gemaakt met economische hervormingen.

¹⁸ Ibidem. Volgens het United Nations Development Programme lag de verborgen werkloosheid in 1998 rond de 26,5 % terwijl het officiële overheidscijfer slechts 5% aangaf.

¹⁹ Economist Intelligence Unit, Country Profile 2002, pag. 26.

²⁰ Ibidem, pag. 15.

3 Positie van etnische minderheden

3.1 Inleiding

De bevolking van Oezbekistan bestond in 1992 voor 71% uit etnische Oezbeken. Etnische Russen vormden met ongeveer 8% de grootste minderheidsgroep, gevolgd door etnische Tadzjiekken 5%, etnische Tataren 4%, etnische Kazakken 3% en Karakalpaken iets meer dan 2%.²¹ In 1996 daarentegen bestond 80% van de bevolking uit etnische Oezbeken, 5,5% uit etnische Russen, 5% uit etnische Tadzjiekken, 3% uit etnische Kazakken, 2,5% uit etnische Karakalpakken, 1,5% uit etnische Tataren en 2,5% uit andere etniciteiten.²² Midden jaren '90 werd de bevolking van Oezbekistan meer homogeen van aard doordat de uitstroom van Russen en andere minderheden toenam, terwijl Oezbeken vanuit andere delen van de voormalige Sovjet-Unie terugkeerden naar Oezbekistan. De Oezbeekse autoriteiten zijn, vanwege de grote verscheidenheid aan etniciteiten, gebaat bij goede interetnische relaties. De etnische minderheidsgroepen hebben dan ook op papier dezelfde rechten als andere Oezbeekse staatsburgers.

Dezerzijds is geen informatie bekend van mensenrechtenschendingen door de autoriteiten op grond van etniciteit. Tevens is er niets bekend over een negatieve houding van de bevolking ten aanzien van etnische minderheden.

3.1.1 Etnische (Krim)Tataren²³

Etnisch Tataren leefden (en leven) verspreid over de verschillende Sovjetrepublieken; waaronder Oezbekistan. Zo leefden vanaf de Middeleeuwen op de Krim (Zuid-Oekraïne) de etnische Krimtataren. In 1944 werd de totale Tataarse krimbevolking door Stalin gedeporteerd naar Oezbekistan en andere Centraal Aziatische republieken vanwege vermeende samenwerking met de Nazi's gedurende de Tweede Wereldoorlog. In 1967 werd een decreet uitgevaardigd waarin alle

---

²¹ US Department of State, [Country Report on Human Rights Practices 2001](#) pag. 19.

²² www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/uz/html, CIA - The World Factbook – Uzbekistan, p. 3.

²³ Het aantal etnische Tataren werd in 1989 op 465.346 geschat waarvan 188.000 Krimtataren. Cijfers over het exacte aantal etnische (Krim)Tataren variëren voorts. Zo stelt een bron dat het aantal etnisch Tataren in 1999 ongeveer 130.379 bedroeg terwijl een andere bron uitgaat van 298.231 etnisch Tataren in 2001. Beide bronnen gaan echter uit van een (sterke) afname van het aantal etnische (Krim)Tataren in Oezbekistan die nog steeds doorzet.

beschuldigingen jegens de Krimtataren werden ingetrokken. Dit decreet vereenvoudigde de terugkeer van Krimtataren echter niet; tot het uiteenvallen van de Sovjet-Unie was het Krimtataren niet toegestaan om terug te keren naar de Krim. Pas na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie verliet een groot aantal Krimtataren Oezbekistan.²⁴ Sinds de massadeportatie van Krimtataren in 1944, hebben Krimtataren een assimilatieproces in de Russische cultuur ondergaan. Veel van de authentieke levensstijl en cultuur van deze bevolkingsgroep is verloren gegaan. Etnische (Krim)tataren leven in Oezbekistan voornamelijk in de stedelijke gebieden, met name in de provincie Tasjkent.

Uit een onderzoek van Internationale Organisatie voor Migratie (IOM), dat eind 1997 onder ruim 1000 Krimtataren is uitgevoerd in Oezbekistan is gebleken dat weinig ondervraagde etnische Krimtataren klachten hadden over de manier waarop zij behandeld werden in Oezbekistan.²⁵ Bijna een kwart (22,9%) van de ondervraagden verklaarde dat een van de voornaamste redenen voor vertrek uit Oezbekistan het onderwijs van hun kinderen was, daar er geen aparte scholen zijn voor Tataarse kinderen waar onderwijs in het Tataars wordt gegeven. Een andere belangrijke reden voor vertrek uit Oezbekistan was de wens om met familie te leven in hun oorspronkelijke vaderland. 8,4% van de ondervraagden gaf als reden voor vertrek ontevredenheid met het Oezbeekse leven aan. Slechts 2,5% van de ondervraagden gaf het gebrek aan culturele rechten en het niet kunnen gebruiken van de moedertaal (Krim) in het dagelijks leven als reden voor mogelijk vertrek op. Van de ondervraagden gaf 0,8% aan het land te willen verlaten vanwege Oezbeeks nationalisme.

3.1.2 Etnische Russen²⁶

Onder het communistische bewind vormden de etnische Russen een geprivilegieerde bevolkingsgroep in Oezbekistan. Het was deze groep die als best opgeleide arbeidskrachten de hogere functies bij de staatsbedrijven vervulden. Na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie kwam een einde aan de privileges van de etnische

---

²⁴ Daar cijfers over het aantal etnische (Krim)tataren in Oezbekistan variëren zijn exacte emigratiecijfers niet voor handen.

²⁵ IOM, [Profile and Migration Intentions of Crimean Tatars living in Uzbekistan, June 1998](#)

²⁶ Cijfers over het exacte aantal etnische Russen in Oezbekistan variëren. Zo stelt een bron dat het aantal etnische Russen in 1989 1.650,564 bedroeg tegen 1.113,334 in 2001. Een andere bron spreekt van 810.596 etnische Russen in 1999. Ondanks het ontbreken van exacte cijfers moge duidelijk zijn dat een groot aantal Russen na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie Oezbekistan heeft verlaten. Uitstroom van etnische Russen vindt ook nu nog steeds plaats.

Russen. Zo vond met name in de industriële sector en bij de overheid een positieve discriminatie plaats van etnische Oezbeken. Na het uiteenvallen van de Sovjet-Unie vertrokken veel etnische Russen naar de Russische Federatie.²⁷ De redenen voor vertrek uit Oezbekistan moeten met name worden gezocht in de lage levensstandaard, hoge werkeloosheid en, zoals genoemd, het bevoordelen van etnische Oezbeken op de arbeidsmarkt.²⁸

3.2 De houding van de overheid ten opzichte van minderheden

3.2.1 Cultuur

De meeste etnische minderheden beschikken over hun eigen culturele centra, zo ook de etnische Russen en Tataren.

Tevens zijn in Oezbekistan twee à drie conservatieve (geïmporteerde) Russische kranten en een aantal Russische tijdschriften verkrijgbaar. Bovendien zijn een aantal Oezbeekse kranten en tijdschriften verkrijgbaar in de Russische taal.²⁹ Daarnaast zijn sommige kranten en tijdschriften van de Russische Federatie verkrijgbaar in het Tataars. Voorts is het mogelijk om, indien men het kan betalen, op de kabel Russische televisiezenders te bekijken. Sommige televisieprogramma's worden door de Oezbeekse zenders eveneens uitgezonden in het Russisch en Tataars. Er vindt geen discriminatie op grond van etniciteit plaats ten opzichte van Russische en Tataarse bevolkingsgroepen in Oezbekistan.³⁰

3.2.2 Arbeidsmarkt

Positieve discriminatie op de arbeidsmarkt ten aanzien van etnisch Oezbeken komt voor; zij het in mindere mate dan enkele jaren geleden. De hogere posities binnen de overheid en het bedrijfsleven zijn in het algemeen gereserveerd voor voornoemde groep. Etnische Russen en Tataren ondervinden, vanwege het bevoordelen van

---

²⁷ Daar cijfers over het aantal etnische Russen in Oezbekistan variëren zijn exacte emigratiecijfers niet voor handen.

²⁸ International Organization for Migration, Migration Trends in Eastern Europe and Central Asia: 2001-2002 review, p. 159-164.

²⁹ Zoals de kranten 'molodiozh Uzbekistana', Na postu/posta en het tijdschrift 'Obshchestvennye Nauki v Uzbekistane'; allen in het Russisch.

³⁰ Informatie onder andere verkregen van de OVSE vertegenwoordiging in Tasjkent (via de ambassade in Moskou).

Oezbeken door de overheid, problemen bij het vinden van een baan bij de overheid en in de industriële sector (die sterke banden met de autoriteiten heeft). In de private sector bestaan deze problemen echter in veel mindere mate.

Echter, de hoge uitstroom van etnische Russen, voornamelijk ingenieurs en geschoolde arbeiders, heeft gezorgd voor een braindrain uit Oezbekistan. Etnische Russen maken van oudsher de meerderheid uit van de technische en intellectuele arbeidskrachten in Oezbekistan. Het enorme tekort aan technisch geschoolde Oezbeken heeft president Karimov recentelijk doen besluiten hooggeschoolde etnische Russen te stimuleren in Oezbekistan te blijven, onder andere door de Russisch-Oezbeekse samenwerkingsverbanden te intensiveren en grote bedrijven te herstructureren (zoals de luchtvaartindustrie in Tasjkent).³¹

3.3 Taal en onderwijs

Sinds het uiteenvallen van de Sovjet-Unie wordt door de Oezbeekse autoriteiten getracht een eigen nationale identiteit te creëren. Onderdeel daarvan is de invoering van de Oezbeekse taal als de officiële taal in plaats van het Russisch. Zo is bijvoorbeeld in de Grondwet vastgelegd dat de president Oezbeeks dient te spreken. In de taalwet is echter vastgelegd dat het Russisch de taal van de 'interetnische communicatie' is.³² Veel etnische Russen en Tataren spreken gebrekkig Oezbeeks aangezien dit in het sovjetijdperk niet werd onderwezen. Dit geldt tevens voor de in de stad wonende etnische Oezbeken, aangezien het Oezbeeks ten tijde van de Sovjet-Unie vrijwel uitsluitend op het platteland werd gesproken. Vrijwel overal in Oezbekistan wordt derhalve, naast het Oezbeeks, nog Russisch gesproken. Uitzonderingen hierop vormen wellicht de Ferghana-vallei, waar het merendeel van de bevolking Oezbeeks spreekt, en de provincies Samarkand en Bukhara, waar voornamelijk Tadzjieks wordt gesproken.

De meeste inwoners van Oezbekistan van 30 jaar en ouder spreken nog Russisch, aangezien zij onderwijs in het Russisch hebben gehad. Bij personen jonger dan 30 jaar is dit afhankelijk van de taal waarin zij zijn onderwezen.

Aangezien een groot deel van de bevolking nog Russisch spreekt is de overgang van het Russisch naar het Oezbeeks als officieel communicatiemiddel, waarvan de

---

³¹ www.stratfor.com, 'Uzbekistan becoming Russia's ally in central Asia' (<http://www.stratfor.com> geraadpleegd op 5 mei 2002)

³² US Department of State, Country Report on Human Rights Practices 2001, pag. 19.

invoering in 1998 moest zijn voltooid, door de overheid uitgesteld tot 2005. Het niet kunnen spreken van het Oezbeeks vormt derhalve nog geen groot probleem voor de deelname aan het maatschappelijk leven.

Het Oezbeekse onderwijsstelsel dateert nog uit het sovjettijdperk en is door een tekort aan financiële middelen slecht georganiseerd en niet berekend op de enorme bevolkingsgroei.³³ Sinds de onafhankelijkheid is het niveau van wetenschappelijk en technisch onderwijs aanzienlijk gedaald. Volgens de officiële statistieken is de Oezbeekse bevolking goed opgeleid in verhouding tot het inkomensniveau. Echter, de overheidsuitgaven voor onderwijs zijn afgenomen van 12% van het BNP in 1992 tot 7% in 2001. Door de Oezbeekse overheid is fors geïnvesteerd in de overgang van het cyrillisch alfabet naar het Latijnse alfabet, die ook in 2005 moet zijn voltooid. Met laatstgenoemd alfabet wordt al gewerkt op kleuterscholen en in het basisonderwijs.

3.4 Vrijheid van godsdienst

In artikel 29 van de Grondwet van de Republiek Oezbekistan is de vrijheid van godsdienst en vrijheid van meningsuiting vastgelegd. Van de Oezbeekse bevolking is 88% in naam moslim en ongeveer 7% Russisch-orthodox. De overige 5% van de bevolking bestaat uit kleinere gemeenschappen zoals Koreaanse christenen, baptisten, rooms-katholieken, boeddhisten, Bahá'í's en hare krisjna's. In november 2001 stonden ruim 2035 geloofsgemeenschappen geregistreerd, waarvan 1857 moslimgemeenschappen.³⁴ Etnische Russen behoren tot de Russisch-orthodoxe kerk. Etnische Tataren belijden het islamitische geloof.

De regering propageert een bescheiden versie van de islam daar zij bang is voor een te grote rol van het geloof die daardoor haar regime zou kunnen ondermijnen. Onafhankelijke moslimgroeperingen worden dientengevolge door de regering onderdrukt aangezien de overheid deze beschouwt als een politiek gevaar. De regering tolereert het bestaan van geloofsgemeenschappen, maar hun religieuze activiteiten worden beperkt. Zo controleert de regering bijvoorbeeld de inhoud van de preken die door imams worden gehouden. Daarnaast wordt ook de inhoud van te publiceren islamitisch materiaal door de regering bepaald. Over het algemeen genieten traditionele Oezbeekse moslimgemeenschappen in mindere mate

---

³³ Economist Intelligence Unit, [Country Profile 2002](#), pag. 14-15.

³⁴ U.S Department of State, [Country Report on Human Rights Practices 2001](#), pag. 12. Eind 2000 stonden ruim 1979 geloofsgemeenschappen geregistreerd, onder andere 32 Russische Orthodoxe, 23 Baptisten en 8 Joodse gemeenschappen (U.S Department of State, [Country Report on Human Rights Practices 2000](#), pag. 18).

godsdienstvrijheid dan bijvoorbeeld de Russisch orthodoxen en de joden; christelijke kerken worden getolereerd zolang ze etnische Oezbeken niet proberen te bekeren.³⁵ De onderlinge relaties tussen de verschillende religieuze gemeenschappen zijn goed. Ten aanzien van etnische Russen en Tataren zijn geen bijzonderheden bekend over mogelijke schendingen van mensenrechten in verband met geloofsbelijdenis.

Sommige religieuze gemeenschappen worden door de lokale overheid niet in staat gesteld zich te registreren. Enkele voorbeelden hiervan zijn de islamitische geloofsgemeenschap Hizb ut-Tahrir, die door de overheid wordt gezien als een bedreiging voor de politieke stabiliteit en staatsveiligheid,³⁶ enkele gemeenschappen Jehova getuigen en baptisten.

4 Samenvatting

Oezbekistan, een voormalige sovjetrepubliek, is gelegen in Centraal-Azië en onafhankelijk sinds 31 augustus 1991. Staatshoofd is president Islam Karimov. Op 8 december 1992 is een Grondwet aangenomen, waarin de scheiding der machten is vastgelegd. Naleving daarvan in de praktijk is echter gebrekkig aangezien president Karimov sinds zijn aantreden in 1991 een totalitair bewind voert.

De Oezbeekse bevolking, in totaal 25,15 miljoen inwoners, bestaat naast zo'n 80% etnische Oezbeken onder andere uit etnische Russen, etnische Koreanen, etnische Tataren en etnische Tazjiken. De etnische minderheidsgroepen hebben op papier dezelfde rechten als andere Oezbeekse staatsburgers. De Oezbeekse autoriteiten zijn, vanwege deze grote verscheidenheid aan etniciteiten, gebaat bij goede interetnische relaties. Zo hebben de meeste etnische minderheden hun eigen culturele centra. Positieve discriminatie van etnische Oezbeken op de arbeidsmarkt kan echter voorkomen. Laatstgenoemde factor, de lage levensstandaard en hoge werkeloosheid hebben ervoor gezorgd dat veel etnische Russen en Tataren het land hebben verlaten. Daar dit voornamelijk ingenieurs en geschoolde arbeiders zijn is er een tekort aan technisch geschoold personeel ontstaan. Dit laatste heeft president Karimov doen besluiten hooggeschoolde etnische Russen te stimuleren in Oezbekistan te blijven.

In het algemeen genieten Russische orthodoxen grotere godsdienstvrijheid dan de traditionele Oezbeekse moslimgemeenschappen daar 88 % van de bevolking uit

---

³⁵ Ibidem p. 11. Zie ook US Department of State, [Annual Report on international Religious Freedom 2000](#), pag. 4.

³⁶ U.S Department of State, [Country Report on Human Rights Practices 2001](#), pag. 12.

moslims bestaat en de Oezbeekse regering beducht is voor een (te) grote invloed van de (onafhankelijke) moslimgemeenschappen op het regime.

Mensenrechtenschendingen door de autoriteiten hebben voor zover bekend geen etnische achtergrond. Tevens is er niets bekend over een negatieve houding van de bevolking ten aanzien van etnische minderheden. Er vindt geen discriminatie op grond van etniciteit plaats ten opzichte van Russische en Tataarse bevolkingsgroepen in Oezbekistan.

Bijlagen

I Literatuuroverzicht

Voor dit ambtsbericht is gebruik gemaakt van de volgende openbare rapporten en documenten:

The World Factbook – Uzbekistan

The Europe World Yearbook 2001; Uzbekistan

International Crisis Group Report, Uzbekistan at Ten: Repression and Instability, August 2001

Economist Intelligence Unit, Country Profile 2001, Uzbekistan

Economist Intelligence Unit, Country Profile 2002, Uzbekistan

U.S. Department of State; Country Reports on Human Rights Practices 2000

U.S. Department of State; Country Reports on Human Rights Practices 2001

U.S. Department of State; 2000 Annual Report on International Religious Freedom: Uzbekistan

International Organization for Migration; Profile and Migration Intentions of Crimean Tatars living in Uzbekistan, June 1998

Keesings Historisch Archief – Juli 2000

International Organization for Migration, Migration Trends in Eastern Europe and Central Asia 2001-2002 review

International Organization for Migration, Resettlement of “Refugees” and “Forced Migrants” in the Russian Federation (1998)

International Helsinki Federation, Annual Report 1999, Uzbekistan

Kenmerk DPV/AM-700893 *Error! Reference source not found.*
Error! Unknown document property name. 15/12

International Helsinki Federation, Mission to Central Asia (Kazakhstan, Kyrgyzstan and Uzbekistan), 7-16 Juni 2001

International Helsinki Federation, Human Rights in the OSCE Region: The Balkans, The Caucasus, Europe, Central Asia and North America, report 2002

Council of the European Union, UNHCR expert paper on Uzbekistan, June 2002

Freedom House, Freedom in the World; 2000-2001, Uzbekistan

Tenslotte is gebruik gemaakt van de volgende internetsites:

<http://www.refugees.org>

<http://www.Stratfor.com>

<http://www.unhcr.com>

<http://www.hrw.org>

II Landkaart Oezbekistan

III Lijst van afkortingen